

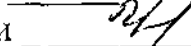
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні групи забезпечення
спеціальності

від « 3 » 09 2021 року

Протокол № 1

Голова групи Чугай А.В.

«УЗГОДЖЕНО»

завідувач відділом аспірантури та
докторантури

 Вітовська О.Т.

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

«СПЕЦІАЛЬНІ РОЗДІЛИ З ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ»

(назва навчальної дисципліни)

101 «Екологія»

(шифр та назва спеціальності)

«Екологічні аспекти природокористування»

(назва освітньої програми)

третій (освітньо-науковий)

(рівень вищої освіти)

2

(рік навчання)

4

(семестр навчання)

8/240

(кількість кредитів ЄКТС/годин)

денна

(форма навчання)

екзамен

(форма контролю)

Екологічного права і контролю

(кафедра)

Одеса, 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета	Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувача концептуального наукового розуміння правового механізму управління в галузі охорони довкілля та гарантій забезпечення сталого соціально-економічного розвитку суспільства і держави, підстав та обґрунтованих можливостей поєднання інтегрованого та диференційованого підходу екологічного управління, труднощі запровадження європейських інструментаріїв екологічного управління та шляхи його вдосконалення.	
Компетентність	К14 - здатність до застосування знань про системну складову загальної системи управління, що має на меті здійснення екологічної політики й досягнення екологічних цілей;	
Результат навчання	P141 - вміти виявляти екологічні проблеми та з'ясувати їх у контексті стратегії екологічної політики держави; P142 - вміти планувати заходи, спрямовані на поліпшення екологічної ситуації й раціональне використання природних ресурсів на різних рівнях (державному, корпоративному, місцевому та ін.).	
Базові знання	- щодо правових механізмів екологічного управління на засадах сталого розвитку,	
Базові вміння	<ul style="list-style-type: none"> - застосовувати науково-теоретичні основи управління на практиці у контексті стратегії екополітики держави; - кваліфіковане тлумачення та застосування законодавчих приписів, самостійного застосування норм екологічного законодавства на практиці при розробці та прийнятті рішень у відповідній галузі використання природних ресурсів. - здатність до розуміння предметної сфери інституту державного екологічного управління та розуміння професійної діяльності за спеціальністю; - орієнтуватися у вітчизняних та світових стандартах екологічного управління; - здатність розробляти та керувати науковими проектами; - здатність визначення нових перспективних напрямів наукових досліджень у галузі охорони довкілля; - здатність застосування методології та методики дослідницької роботи для створення нових системно утворюючих знань; - формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу наявних еколого-правових досліджень, правозастосовної практики; 	
Базові навички	- вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефхівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми управління екологічною складовою сталого розвитку державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних міжнародних наукових виданнях;	
Пов'язані ссиллабуси		
Попередня дисципліна	-	
Наступна дисципліна	-	
Кількість годин	лекції:	45
	семінарські заняття	45
	самостійна робота студентів	150

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1 Лекційні модулі

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-Л	Тема 1. Вступ Об'єкт и структура курсу. Логічна схема побудови курсу та його основні задачі. Взаємодія суспільства і природи на етапі переходу України до сталого розвитку.	4	2
	Тема 2. Теоретичні засади екологічного управління в умовах сталого розвитку	4	2
	Тема 3. Інституційний механізм державного екологічного управління та шляхи його вдосконалення	4	3
	Тема 4. Функціональний аналіз екологічного управління	4	3
	Тема 5. Механізми участі громадськості у плануванні, реалізації та контролі за виконанням екологічної політики в Україні	3	2
	Тема 6. Інформаційне забезпечення механізмів екологічного управління	3	2
	Тема 7. Економічний механізм екологічного управління в умовах сталого розвитку	4	2
	Тема 8. Правове регулювання екологічного контролю	6	3
	Тема 9. Особливості формування та управління ПЗФ України. Перспективи розвитку природно-заповідного фонду держави.	6	3
	Тема 10. Міжнародний досвід екологічного управління на засадах сталого розвитку	6	3
	Підсумкова модульна робота	1	5
	Разом	45	30

Консультації: Владимирова О.Г., середа, 14.30-16.20, ауд 403, 2 корп.

2.2 Практичні модулі (семінарські заняття)

Код	Назва модуля та тем	Кількість годин	
		аудиторні	СРС
ЗМ-П	Системний підхід у стратегії сталого розвитку	4	5
	Класифікація систем і механізмів екологічного управління	4	5
	Екологічна політика, програми, стратегічні плани дій	4	6
	Міжнародні організації і правові механізми	4	6
	Методологія системно-екологічного підходу	4	6
	Науково-теоретичні основи системного екологічного управління	4	5
	Нормативна методологія системного екологічного управління	4	5
	Функціональна методологія системного екологічного управління	4	5
	Менеджерська методологія системного екологічного управління	4	5
	Системи спеціального екологічного управління і гармонізації: системи управління формуванням національної екологічної мережі	4	6
	Системи спеціального екологічного управління і гармонізації: система басейного управління	4	6
	Оприлюднення презентації за темою індивідуального наукового завдання 1	1	20
ЗМ-ІНЗ	Підготовка індивідуального наукового завдання 2		20
	Разом:	45	100

Консультації: Владимирова О.Г., середа, 14.30-16.20, ауд 403, 2 корп.

2.3 Самостійна робота студента та контрольні заходи

Код модуля	Завдання на СРС та контрольні заходи	Кількість годин	Строк проведення
ЗМ-Л	• Підготовка до лекційних занять	25	1 – 14 тиждень
	• Підготовка до підсумкової модульної тестової контрольної роботи (обов'язковий)	5	15 тиждень
ЗМ-П	• Підготовка до семінарських занять	60	2 – 14 тиждень
	• Підготовка презентації індивідуального наукового завдання 1 (обов'язковий)	20	15 тиждень
ЗМ-ІНЗ	• Підготовка індивідуального наукового завдання 2 (обов'язковий)	20	15 тиждень
	• Підготовка до екзамену	20	
Разом:		150	

2.4.1 Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-Л

Організація контролю знань студентів побудована за накопичувально-модульним принципом згідно вимог діючого в університеті Положення «Про проведення підсумкового контролю знань студентів».

Вивчення дисципліни досягається інформаційним, ілюстративним та проблемним методами навчання.

- лекції супроводжуються демонстрацією схем, таблиць з мультимедійним супроводом. На практичних заняттях розглядаються та розв'язуються задачі, наближені до реальних ситуацій:

- проводиться дискусійне обговорення проблемних питань;
- задаються провокаційні питання.

Навчання супроводжується опрацюванням нормативної, навчальної літератури, а також періодичних видань.

При викладанні навчальної дисципліни для активізації навчального процесу передбачено застосування сучасних навчальних технологій, таких, як: проблемні лекції, семінари-дискусії, кейс-метод, метод мозкового штурму, метод вільних асоціацій, метод обговорення тематичних зображень, метод "переваги та недоліки", метод "Робота в мережі", ділові ігри. Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення здобувача. Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження. На початку проведення міні-лекції за вказаними темами лектор акцентує увагу здобувачів на необхідності представити викладений лекційний матеріал у так званому структурно-логічному вигляді. На розгляд виносяться питання, які зафіксовані у плані лекцій, але викладаються вони стисло. Робота в малих групах дає змогу структурувати лекційні або практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування. Після висвітлення проблеми (при використанні проблемних лекцій) або стислого викладання матеріалу (при використанні міні-лекцій) здобувачам пропонується презентувати наприкінці заняття своє бачення та сприйняття матеріалу. Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання індивідуальних завдань. Однією з позитивних рис презентації та її переваг за умови використання в навчальному процесі є обмін досвідом, який здобули студенти під час роботи в певній малій групі.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки і висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів. Ділові та рольові ігри - форма активізації

здобувачів, внаслідок якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації в ролі безпосередніх учасників подій.

Обговорення тематичних зображень дає змогу візуально сприймати інформацію, сприяє розвитку асоціативного мислення та кращому засвоєнню матеріалу.

З *теоретичного* курсу навчальної дисципліни здобувач повинен бути готовим відповідати на усні запитання лектора під час лекційних занять; надати письмові відповіді на 20 тестових запитань варіанту підсумкового модульного контрольного завдання. Завдання модульної контрольної роботи складені у тестовому вигляді закритого типу.

Формами контролю засвоєння теоретичних знань є усне опитування під час лекційних занять (поточний контроль), написання підсумкової модульної контрольної роботи (підсумковий контроль), складання екзамену (семестровий контроль).

Усне опитування під час лекційних занять оцінюється у 1 бал, але сума за семестр не перевищує 15 балів.

Варіанти підсумкової модульної контрольної роботи містять 20 запитань у тестовому вигляді. Кожна вірна відповідь оцінюється у 1 бал. Максимальна кількість балів за виконаний варіант 20 балів. Максимальна кількість балів яку студент може отримати з лекційної частини складає 35 балів.

2.4.2 Методика проведення та оцінювання контрольного заходу для ЗМ-II.

Поточний контроль знань на семінарських заняттях передбачає усне опитування-співбесіду для з'ясування розуміння здобувачами відповідної теми. Максимальна кількість балів, що студент може отримати за семестр складає – 10 балів. Підготовки та оприлюднення презентації за науковим завданням №1 оцінюється у 35 балів, при цьому оцінювання презентації проводиться за такими критеріями: розкриття теми 15 балів; доклад за змістом презентації – 15; якість підготовки презентації – 5. Загальна кількість балів – 45.

2.4.3 Оцінювання контрольного заходу ЗМ-ІІІ

Індивідуальне наукове завдання №2 полягає в формуванні розширеної бібліографії (не менше 20 вітчизняних та іноземних джерел) за одною з тем навчальної дисципліни. Тема завдання визначається спільно викладачем та здобувачем на стику предметної області навчальної дисципліни та тематики дисертаційного дослідження здобувача та оцінюється максимально у 20 балів.

2.4.3 Методика проведення та оцінювання семестрового контрольного заходу

Інтегральна оцінка за результатами навчання на протязі семестру є сума балів, які отримав студент за всіма видами контролю. Максимальна кількість балів становить 100 балів.

Формою семестрового контролю є екзамен. Екзаменаційна робота містить 50 тестових завдань. Правильна відповідь на кожне з тестових завдань оцінюється в 2 бали. Максимальна оцінка за екзаменаційну роботу дорівнює 100 балам.

Допуск до екзамену здійснюється лектором за результатами поточного і підсумкового контролю за навчальний семестр. Студент вважається допущеним до ПСК з навчальної дисципліни, якщо він виконав усі види робіт, передбачені силлабусом, і набрав за модульною системою суму балів не менше 50% від максимально можливої за практичну частину дисципліни, що становить 32,5 балів і більш.

3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

3.1. Модуль ЗМ-Л

3.1.1. Повчання

Тема 1. Вступ

Об'єкт и структура курсу. Логічна схема побудови курсу та його основні задачі. Взаємодія суспільства і природи на етапі переходу України до сталого розвитку.

При вивченні теми звернути увагу на такі питання: поняття та властивості екосфери, принципів її розвитку як динамічної системи, що поєднує такі складові як біосфера, техносфера та соціосфера. Література [1, с.5-34].

1. Що мається на увазі, коли йдеться про гармонізацію системи "природа-суспільство"?
2. Коли вперше була висунута Концепція сталого розвитку?
3. Які існують види ієрархій?
4. Що означає поняття «екосфера»?
5. Що означає поняття «соціосфера»?
6. Що означає поняття «техносфера»?
7. Що означає поняття «біосфера»?
8. В чому полягає принцип антропоцентризму?
9. В чому полягає принцип біоцентризму?
10. В чому полягає принцип екоцентризму?
11. В чому полягає принцип Ле Шательє в біосфері?

Тема 2. Теоретичні засади екологічного управління в умовах сталого розвитку.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: основні поняття про систему і системність; поняття системи як сукупності взаємодіючих частин; закономірності саморозвитку природи; поняття про стійкість екосистем; поняття про регуляцію екосистемних процесів; взаємозв'язки між факторами розвитку суспільства. Література [2, с.76-154].

Питання для самоперевірки:

1. У чому полягає особливість теоретико-методологічних основ екологічного управління?
2. На яких засадах визначається структура теоретико-методологічних основ?
3. Який підхід прийнято як системо-утворювальний для теоретико-методологічних основ? Наведіть історичну характеристику системних підходів.
4. У чому полягає методологія системно-екологічного підходу?
5. На яких теоретичних і методологічних основах ґрунтується екологічне управління?
6. У чому полягає різниця між "жорстким" і "м'яким" підходами в екологічному управлінні?
7. У чому полягає сутність біотичного регулювання?
8. У чому полягає методологія екологізації життєдіяльності?
9. У чому полягають основи системної організації екологічного управління?
10. Що таке система нормативної регламентації екологічного управління?
11. Охарактеризуйте Європейський регламент з екологічного управління і аудиту.
12. Які вимоги Європейського регламенту щодо аудиту системи екологічного управління Ви знаєте?
13. Що таке екологічна декларація?
14. У чому полягає сертифікація систем екологічного управління?
15. У чому полягають нормативні вимоги до систем екологічного управління?
16. Схарактеризуйте стандартну модель екологічного управління. У чому її перевага?
17. Які основні положення міжнародного стандарту ISO 14004 і державного стандарту ДСТУ ISO 14004? Що таке екологічні аспекти та екологічний вплив?
18. Якими є структура й послідовність екологічного планування?
19. Наведіть вимоги та структуру екологічних програм. У чому полягає їхня ціль для підприємств?

20. У чому полягає процес постійного вдосконалення системи екологічного управління?
21. У чому полягає екологічна інноваційна діяльність?
22. Які особливості стратегічного екологічного планування? Яка його методологічна основа?
23. Що таке механізми екологічного управління?
24. Що таке проектне і програмно-цільове екологічне управління?
25. У чому полягає методологія ефективного прийняття рішень?
26. Якою повинна бути діяльність менеджера в системі екологічного управління? У чому полягають її психологічні особливості?
27. Наведіть характеристику відмінного, посереднього і незадовільного стилів керівництва?

Тема 3. Інституційний механізм державного екологічного управління та шляхи його вдосконалення

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: що включає у себе інституційний механізм державного екологічного управління, в чому полягає сутність оптимізації нормативно правового механізму державного управління у сфері охорони довкілля. Література [2, с. 154-202].

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення державній системі екологічного управління. У чому полягає його головне завдання?
2. Яка умова збалансованості державної системи екологічного управління?
3. Назвіть цільові функції державного екологічного управління.
4. Назвіть спеціальні функції державного екологічного управління.
5. Які повноваження покладені на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України?
6. Які спеціальні структури функціонують у складі Міністерства екології захисту довкілля природних ресурсів?
7. На яких принципах ґрунтується управління охороною навколишнього природного середовища?
8. На яких принципах ґрунтується управління гармонізацією системи "природа-суспільство"?
9. Які важелі адміністративного механізму можуть забезпечити гармонізацію взаємовідносин суспільства і природи?
10. Які принципи і методологія покладені в основу оцінки впливу на навколишнє середовище?
11. Які принципи і методологія покладені в основу екологічної паспортизації?

Тема 4. Функціональний аналіз екологічного управління.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: функції та ієрархія системи екологічного та їх сучасна сутність. Література [2, с.202-290].

Питання для самоперевірки:

1. Яке місце системи корпоративного екологічного управління в загальній національній системі екологічного управління?
2. Чим відрізняється корпоративне екологічне управління від галузевого екологічного управління?
3. Яка функціональна структура системи КЕУ?
4. Яка нормативно-правова база функціонування системи КЕУ?
5. Які цілі корпоративної екологічної політики і яка методологічна база її розробки?
6. Назвіть системні екологічні вимоги до персоналу корпорації і його підготовки.
7. Які спеціальні функції характерні для системи КЕУ?
8. Назвіть цілі та особливості здійснення оцінок характеристик екологічності й життєвого-циклу продукції.
9. Назвіть цілі та особливості екологічної сертифікації й маркування.
10. У чому полягають обов'язкові умови ефективного функціонування системи КЕУ?

11. Які цілі та роль корпоративної програми екологічного аудиту?
12. У чому полягає методологія проведення екологічного аудиту? Яка його нормативна база?
13. Визначте структуру корпоративної системи екологічного менеджменту й аудиту.
14. Визначте структуру корпоративної програми екологічного аудиту.
15. Яка роль екологічного аудиту й лізингу у використанні природоохоронних фондів?
16. У чому полягає суть екологічного маркетингу й інжинірингу?
17. Як екологічний маркетинг й інжиніринг впливають на підвищення ефективності інвестиційної діяльності корпорації?
18. У чому полягають суть і роль екологічного страхування в підвищенні екологічної безпеки корпорації та їх підприємств?
19. У чому полягають суть і філософія екологічного оздоровлення корпоративної діяльності?
20. У чому полягають принципи екологізації виробничої системи?
21. Що означає системний підхід до екологічної модернізації виробництва?
22. Що означає системоутворювальний процес екологічної модернізації?
23. Що становить інтегровану ефективність екологічної модернізації?
24. Що таке програма екологічної модернізації підприємства? Наведіть приклади.
25. Яке значення і які особливості системи місцевого екологічного управління у впровадженні принципів гармонізації життєдіяльності суспільства і природи, збалансованого розвитку?
26. Наведіть законодавчі акти, якими визначаються функції місцевого екологічного управління.
27. Які управлінські механізми забезпечують ефективність функціонування системи місцевого екологічного управління?
28. Які вимоги висуваються до місцевих програм дій?
29. У чому полягають особливості проведення міського комплексного екологічного аудиту? Які його завдання?
30. Яким чином повинна формуватись інфраструктура місцевого екологічного управління?

Тема 5. Механізми участі громадськості у плануванні, реалізації та контролі за виконанням екологічної політики в Україні.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: законодавчі засади громадського екологічного управління; Функції громадського екологічного управління; Роль громадських організацій у формуванні нового ставлення суспільства до природи. Література [2, 309-326].

Питання для самоперевірки:

1. Яке призначення громадських екологічних організацій в Україні, у світі?
2. Яку роль відіграв саміт у Ріо-де-Жанейро (1992) у залученні громадськості до природоохоронної діяльності?
3. У чому полягає право громадськості на інформацію в галузі охорони довкілля та безпеки життєдіяльності?
4. Назвіть форми участі громадськості в охороні навколишнього природного середовища.
5. Яка роль громадськості у формуванні екологічної свідомості та побудові гармонійного суспільства?
6. Які функції громадського екологічного управління Ви знаєте?
7. Яким чином громадськість може здійснювати свої функції?

Тема 6. Інформаційне забезпечення механізмів екологічного управління.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: в чому полягає специфіка інформаційного забезпечення систем екологічного управління; сутність функціональної структури еколого-інформаційних систем; сутність методології здійснення природних

кадастрів; яку інформацію вони містять; призначення моніторингової інформації. Література [2, с.360-419].

Питання для самоперевірки:

1. У чому полягає особливість інформаційної системи екологічного управління?
2. Які властивості має еколого-інформаційна система?
3. Яка функціональна структура еколого-інформаційних систем?
4. Що становить системо-утворювальну базу даних еколого-інформаційних систем?
5. Назвіть сучасні міжнародні вимоги до інформаційних систем.
6. Схарактеризуйте природні кадастри. Яка їх структура і призначення?
7. Які функції виконують природні кадастри?
8. У чому полягає методологія здійснення природних кадастрів? Носіями якої інформації вони є?
9. Яке призначення моніторингової інформації?
10. Яке призначення і які види екологічного картографування Ви знаєте?
11. У чому полягає суть ГІС-технологій? Назвіть область їх застосування.
12. Що є основою регіональних інформаційних систем?

Тема 7. Економічний механізм екологічного управління в умовах сталого розвитку

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: еколого-економічні питання взаємодії різноманітних галузей господарства з навколишнім природним середовищем. Література [3].

Питання для самоперевірки:

1. Сутність і структура економічного механізму раціонального природокористування.
2. Суть основних підходів до економічної оцінки природних ресурсів.
3. Екологічна ефективність розвитку економіки України. Як визначається економічна ефективність природоохоронних заходів?
4. Економічна й екологічна ефективність безвідходних і маловідходних технологій. Методика оцінювання внутрішнього еколого-економічного збитку економічні стимули переробки відходів виробництва.
5. Соціально-економічні передумови екологізації науково-технічного прогресу.
6. Механізм формування ринку екологічних інновацій. Мотиваційний механізм розвитку екологічно орієнтованої інноваційної діяльності.
7. Оцінка економічних збитків від забруднення земельних ресурсів та методика їх визначення.
8. Організаційно-економічні заходи щодо охорони атмосферного повітря. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків від забруднення атмосферного повітря.
9. Економічна оцінка лісових ресурсів. Економічне стимулювання охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів.
10. Економічна шкода внаслідок порушення лісоохоронного законодавства. Збитки від знищення й пошкодження лісів.
11. Економічна оцінка водних ресурсів. Методологічні аспекти визначення ціни води. Методика визначення збитків від забруднення водних джерел.
12. Екологізація виробництва – визначальний складник сучасної державної політики. Економічний механізм екологізації виробництва.
13. Формування екологічних витрат.

Тема 8. Контроль і нагляд в сфері охорони довкілля.

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: що входить до системи екологічного контролю, види екологічного контролю та їх функції та цілі; правове забезпечення екологічного нагляду і контролю; шляхи оптимізації органів екологічного нагляду і контролю. Література [4,5].

Питання для самоперевірки:

1. Поняття контроль і нагляд.
2. Роль і місце спеціалізованого контролю в системі екологічного управління.

3. Нагляд як вид державної діяльності. Мета, головне завдання та принципи контролю у державному управлінні.
4. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про екологічну та радіаційну безпеку.
5. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про охорону атмосферного повітря.
6. Державний контроль за охороною та раціональним використанням водних ресурсів.
7. Державний контроль за дотриманням вимог законодавства про використання та охорону земель і надр
8. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про поводження з відходами, пестицидами та агрохімікатами.
9. Здійснення державного контролю за додержанням заповідного режиму територій.
10. Державний контроль за охороною та використанням лісів та інших об'єктів рослинного світу
11. Державний контроль у сфері охорони, використання та відтворення тваринного світу.

Тема 9. Особливості формування та управління ПЗФ України. Перспективи розвитку природно-заповідного фонду держави. При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: на яких принципах формується і функціонує система управління національною екологічною мережею. Література [2,23].

Питання для самоперевірки:

1. Система нормативно-правових актів про природно-заповідний фонд;
2. Збереження й охорона флори та фауни і природних середовищ існування у законодавстві ЄС;
3. Проблеми та перспективи створення транскордонних природоохоронних територій;
4. Європейське законодавство в галузі заповідної справи.
5. Основні елементи фінансово-економічного механізму ПЗФ.
6. Основні джерела фінансування капітальних і поточних витрат установ ПЗФ.
7. Основні платні послуги, що можуть надаватися установами ПЗФ.
8. Передумови, що впливають на обмежене надання платних послуг установами ПЗФ.
9. Шляхи фінансового оздоровлення установ природно-заповідного фонду.
10. Відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд;

Тема 10. Міжнародний досвід екологічного управління на засадах сталого розвитку

При вивченні теми звернути особливу увагу на такі питання: інструментам державного управління в галузі охорони навколишнього середовища зарубіжних країн; правове регулювання охорони навколишнього природного середовища країн ЄС; пріоритетні заходи в міжнародній практиці охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування. Література [9,11,12,17].

Питання для самоперевірки:

1. Засади екологічної політики економічно розвинених країн.
2. Досвід зарубіжних країн у сфері охорони навколишнього середовища.
3. Міжнародне співробітництво України у сфері захисту та використання довкілля.
4. Трансформація процесу "Довкілля для Європи" в процес "Збалансований розвиток для Європи".
5. Проект Європейського Союзу «Співпраця щодо довкілля Чорного моря».
6. Європейська Політика сусідства.
7. Євроатлантична інтеграція.
8. Ефективність виконання Україною зобов'язань по міжнародних конвенціях.
9. Досвід центрів збалансованого розвитку з міжнародним статусом.
10. Міждержавні угоди щодо співробітництва у галузі наукового забезпечення і освіти для збалансованого розвитку.

3.2. Модуль ЗМ-П

Під час проведення семінарських занять здобувачам пропонується такий перелік питань для дискусії:

- глобальні екологічні проблеми людства;
- вплив „екологізації" на розвиток видів економічної діяльності;
- досвід зарубіжних держав у здійсненні екологічної політики;
- місце державного управління в системі регулювання екологічною діяльністю;
- роль державних органів влади у гармонізації відносин «суспільство-природа»;
- вплив здійснюваних спеціальних функцій державного екологічного управління на забезпечення охорони й контролю за станом навколишнього середовища;
- вигоди від впровадження системи корпоративного екологічного управління;
- особливості здійснення та використання корпорацією оцінки характеристик екологічності;
- фактори що впливають на ефективність функціонування системи корпоративного екологічного управління;
- результативність здійснення місцевого та громадського екологічного управління на різних рівнях (регіон, місто, село);
- застосування міжнародного досвіду в забезпеченні збалансованого розвитку населених пунктів;
- місце громадського контролю в системі громадського екологічного управління;
- шляхи реалізації права громадськості на отримання інформації в галузі охорони довкілля та безпеки життєдіяльності;
- роль інформаційних систем екологічного управління в реалізації цілей збалансованого розвитку;
- застосування інформаційних методологій в процесі здійснення екологічного управління;
- міжнародні вимоги до інформації як засобу прийняття рішень у сфері охорони довкілля;
- вплив інформаційно-комунікаційних технологій на „екологізацію " господарської діяльності людини;
- переваги та недоліки платного природокористування;
- в чому полягає економічна суть плати за забруднення?
- місце економічних збитків у визначенні загальних збитків завданих навколишньому природному середовищу;
- глобалізація економіки й охорона навколишнього середовища;
- міжнародне економічне співробітництво в галузі охорони довкілля;
- екологічні ризики постіндустріального суспільства;
- відповідність законодавчої і нормативної бази України міжнародним стандартам;
- вплив державних та громадських організацій на підвищення ефективності регіонального екологічного управління.

Після проведення практичного змістового модуля ЗМ-П за темами семінарських занять студенти повинні:

- знати основи теоретико-методологічного та науково-теоретичного екологічного управління, структуру системи екологічного управління, базові основи та фундаментальні складові механізму екологічного управління, основи національної екополітики держави та міжнародний досвід управління довкіллям;
- вміти планувати природоохоронні заходи у контексті стратегії екологічної політики держави, орієнтуватися у світових та вітчизняних стандартах та регламентах з екологічного управління, визначати ієрархію системи екологічного управління.

3.3. Модуль ЗМ-ІНЗ

Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання здобувачами двох індивідуальних наукових завдань.

3.3.1. Вимоги до виконання індивідуального наукового завдання

ІНЗ 1 полягає в опрацюванні та критичному аналізі результатів наукових досліджень на стику предметної області навчальної дисципліни та тематики дисертаційного дослідження здобувача (тематика завдання визначається спільно викладачем та здобувачем).

За результатами виконання ІНЗ 1 здобувач готує презентацію та оприлюднює її на останньому семінарському занятті.

Презентація повинна бути підготовлена у відповідному редакторі. Доповідь з демонстрацією слайдів повинна займати не більше 20 хвилин, тобто кількість слайдів повинна становити до 20 слайдів. На слайдах розміщується інформація суто за темою презентації.

Поради до оприлюднення презентації: намагайтеся себе оцінювати, при необхідності – корегувати свою мову (вимова, сила звучання, тональність); відпрацьовуйте, аналізуйте, відточуйте думки; не бавтеся у грамотність, накопичуйте знання та вчіться розмовляти мовою професіонала, при цьому залишайтеся самим собою.

Вимоги до виступів: зрозумілість для аудиторії; лаконічність; завершеність.

ІНЗ 2 полягає в формуванні розширеної бібліографії (не менше 20 вітчизняних та іноземних джерел) за одною з тем навчальної дисципліни. Тема завдання визначається спільно викладачем та здобувачем на стику предметної області навчальної дисципліни та тематики дисертаційного дослідження здобувача

4. ПИТАННЯ ДО ЗАХОДІВ ПІДСУМКОВОГО ТА СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Тестові завдання до підсумкової модульної контрольної роботи ЗМ-Л

№	Питання	Джерело	Стор.
1.	Коли вперше була висунута Концепція сталого розвитку?	1	17
2.	Що означає поняття «екосфера»?	1	16
3.	Принцип антропоцентризму зводиться до:	1	27
4.	Принцип екоцентризму передбачає:	1	27
5.	Принцип гармонійного сумісного розвитку людини і природи це -	1	126
6.	У чому полягає особливість теоретико-методологічних основ екологічного управління?	2	76
7.	У чому полягає методологія системно-екологічного підходу?	2	81
8.	У чому полягає сутність біотичного регулювання?	2	86
9.	У чому полягає процес постійного вдосконалення системи екологічного управління?	2	125
10.	Що таке механізми екологічного управління?	2	131
11.	У чому полягає головне завдання державної системи екологічного управління?	2	155
12.	Назвіть цільові функції державного екологічного управління	2	158
13.	Назвіть спеціальні функції державного екологічного управління	2	159
14.	На яких принципах ґрунтується управління охороною навколишнього природного середовища?	2	173
15.	Які важелі адміністративного механізму можуть забезпечити гармонізацію взаємовідносин суспільства і природи?	2	176
16.	Яке місце системи корпоративного екологічного управління в загальній національній системі екологічного управління?	2	201
17.	Чим відрізняється корпоративне екологічне управління від галузевого екологічного управління?	2	205
18.	Які цілі корпоративної екологічної політики і яка методологічна база її розробки?	2	210

№	Питання	Джерело	Стор.
19.	Які спеціальні функції характерні для системи КЕУ?	2	218
20.	Яке значення і які особливості системи місцевого екологічного управління у впровадженні принципів гармонізації життєдіяльності суспільства і природи, збалансованого розвитку?	2	290
21.	Які управлінські механізми забезпечують ефективність функціонування системи місцевого екологічного управління?	2	292
22.	Які вимоги висуваються до місцевих програм дій?	2	297
23.	Яке призначення громадських екологічних організацій в Україні, у світі?	2	309
24.	У чому полягає право громадськості на інформацію в галузі охорони довкілля та безпеки життєдіяльності?	2	310
25.	Назвіть форми участі громадськості в охороні навколишнього природного середовища.	2	311
26.	У чому полягає особливість інформаційної системи екологічного управління?	2	362
27.	Назвіть сучасні міжнародні вимоги до інформаційних систем.	2	365
28.	Охарактеризуйте природні кадастри. Яка їх структура і призначення?	2	368
29.	Яке призначення моніторингової інформації?	2	376
30.	У чому полягає суть ГІС-технологій? Назвіть область їх застосування.	2	389
31.	Що є критерієм оцінки ефективності господарської і фінансової діяльності підприємств в ринковій економіці?	3	127
32.	Що відносять до економічних механізмів регулювання природокористування?	3	97
33.	Які є види екологічних податків?	3	103
34.	Економічна оцінка природних ресурсів – це	3	62
35.	Які з об'єктів природних ресурсів підлягають обов'язковій оцінці?	3	54
36.	На виконання якого закону була створена Державна екологічна інспекція України?	6	7-9
37.	Які головні завдання державної екологічної інспекції?	4	11-16
38.	Яким законом регулюється держаний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності?	4	25
39.	Який документ складається інспектором по закінченні перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства?	4	28-34
40.	Що є адміністративним правопорушенням?	4	50
41.	Яка проблема сталого розвитку пов'язана із заповідною справою?	6	31
42.	Вкажіть передумови формування концепції екологічної мережі як інтегруючого заходу з охорони і збереження природних комплексів	6	60
43.	Розкрийте основні завдання створення екологічної мережі	6	61
44.	Охарактеризуйте проблеми, які уповільнюють процес формування та ефективного функціонування екологічної мережі	6	67
45.	Вкажіть, які критерії беруться до уваги при встановленні режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду?	6	97

4.2. Питання семестрового контролю (екзамен)

№	Питання	Джерело	Стор.
1.	Коли вперше була висунута Концепція сталого розвитку?	1	17
2.	Що означає поняття «екосфера»?	1	16
3.	Яка наука вивчає загальні закономірності трансформації речовини, енергії і інформації в економіці природи і в економіці людського суспільства?	1	17

№	Питання	Джерело	Стор.
4.	Принцип антропоцентризму зводиться до:	1	27
5.	Принцип екоцентризму передбачає:	1	27
6.	У чому суть системного підходу?	1	36
7.	Кінцева ціль системного аналізу	1	36
8.	Коли до міжнародного ужитку увійшло поняття «sustainable development»	1	106
9.	Стійкий розвиток, це	1	123
10.	Принцип гармонійного сумісного розвитку людини і природи це -	1	126
11.	У чому полягає особливість теоретико-методологічних основ екологічного управління?	2	76
12.	На яких засадах визначається структура теоретико-методологічних основ?	2	77
13.	У чому полягає методологія системно-екологічного підходу?	2	81
14.	На яких теоретичних і методологічних основах ґрунтується екологічне управління?	2	85
15.	У чому полягає сутність біотичного регулювання?	2	86
16.	Що таке система нормативної регламентації екологічного управління?	2	90
17.	У чому полягають нормативні вимоги до систем екологічного управління?	2	91
18.	У чому полягає процес постійного вдосконалення системи екологічного управління?	2	125
19.	Що таке механізми екологічного управління?	2	131
20.	У чому полягає методологія ефективного прийняття рішень	2	137
21.	У чому полягає його головне завдання державної системи екологічного управління?	2	155
22.	Яка умова збалансованості державної системи екологічного управління?	2	156
23.	Назвіть цільові функції державного екологічного управління	2	158
24.	Назвіть спеціальні функції державного екологічного управління	2	159
25.	Які повноваження покладені на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України?	14	Ст.1
26.	Які спеціальні структури функціонують у складі Міністерства екології захисту довкілля природних ресурсів?	2	165
27.	На яких принципах ґрунтується управління охороною навколишнього природного середовища?	2	173
28.	На яких принципах ґрунтується управління гармонізацією системи "природа-суспільство"?	2	174
29.	Які важелі адміністративного механізму можуть забезпечити гармонізацію взаємовідносин суспільства і природи?	2	176
30.	Які принципи і методологія покладені в основу оцінки впливу на навколишнє середовище?	2	185
31.	Яке місце системи корпоративного екологічного управління в загальній національній системі екологічного управління?	2	201
32.	Чим відрізняється корпоративне екологічне управління від галузевого екологічного управління?	2	205
33.	Яка функціональна структура системи КЕУ?	2	207
34.	Яка нормативно-правова база функціонування системи КЕУ?	2	208
35.	Які цілі корпоративної екологічної політики і яка методологічна база її розробки?	2	210

№	Питання	Джерело	Стор.
36.	Назвіть системні екологічні вимоги до персоналу корпорації і його підготовки.	2	213
37.	Які спеціальні функції характерні для системи КЕУ?	2	218
38.	Назвіть цілі та особливості здійснення оцінок характеристик екологічності й життєвого-циклу продукції.	2	229
39.	Які цілі та роль корпоративної програми екологічного аудиту?	2	254
40.	Яке значення і які особливості системи місцевого екологічного управління у впровадженні принципів гармонізації життєдіяльності суспільства і природи, збалансованого розвитку?	2	290
41.	Які управлінські механізми забезпечують ефективність функціонування системи місцевого екологічного управління?	2	292
42.	Які вимоги висуваються до місцевих програм дій?	2	297
43.	Яким чином повинна формуватись інфраструктура місцевого екологічного управління?	2	303
44.	Яке призначення громадських екологічних організацій в Україні, у світі?	2	309
45.	Яку роль відіграв саміт у Ріо-де-Жанейро (1992) у залученні громадськості до природоохоронної діяльності?	2	309
46.	У чому полягає право громадськості на інформацію в галузі охорони довкілля та безпеки життєдіяльності?	2	310
47.	Назвіть форми участі громадськості в охороні навколишнього природного середовища.	2	311
48.	Які функції громадського екологічного управління Ви знаєте?	2	313
49.	Яким чином громадськість може здійснювати свої функції?	2	315
50.	Яка роль громадськості у формуванні екологічної свідомості та побудові гармонійного суспільства?	2	321
51.	У чому полягає особливість інформаційної системи екологічного управління?	2	362
52.	Які властивості має еколого-інформаційна система?	2	362
53.	Яка функціональна структура еколого-інформаційних систем?	2	363
54.	Назвіть сучасні міжнародні вимоги до інформаційних систем.	2	365
55.	Охарактеризуйте природні кадастри. Яка їх структура і призначення?	2	368
56.	Які функції виконують природні кадастри?	2	370
57.	Яке призначення моніторингової інформації?	2	376
58.	Яке призначення і які види екологічного картографування Ви знаєте?	2	386
59.	У чому полягає суть ГІС-технологій? Назвіть область їх застосування.	2	389
60.	Що є основою регіональних інформаційних систем?	2	396
61.	Що є критерієм оцінки ефективності господарської і фінансової діяльності підприємств в ринковій економіці?	3	127
62.	Що відносять до економічних механізмів регулювання природокористування?	3	97
63.	Що таке фінансова залежність?	3	102
64.	Які є види екологічних податків?	3	103
65.	Якими є головні особливості екологічного податку?	3	103
66.	Економічна оцінка природних ресурсів –це	3	62
67.	Які процедури виконуються у ході комплексної економічної оцінки природоохоронних заходів?	3	63

№	Питання	Джерело	Стор.
68.	За що встановлюється плата при забрудненні навколишнього природного середовища?	3	104
69.	Що входить до екологічного збитку?	3	140
70.	Які з об'єктів природних ресурсів підлягають обов'язковій оцінці?	3	54
71.	На виконання якого закону була створена Державна екологічна інспекція України?	4	7-9
72.	Які головні завдання державної екологічної інспекції?	4	11-16
73.	Яким органом влади є державна екологічна інспекція?	4	15
74.	Яким законом регулюється держаний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності?	4	25
75.	Який документ складається інспектором по закінченні перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства?	4	28-34
76.	Відповідно до якого документу здійснюються планові перевірки?	4	30-33
77.	Що є адміністративним правопорушенням?	4	50
78.	Які основні види стягнень накладаються за порушення природоохоронного законодавства?	4	50-51
79.	Які види адміністративних стягнень належать до компетенції органів охорони природи?	4	50-54
80.	Види дисциплінарних стягнень за екологічні правопорушення.	4	56-57
81.	Яка проблема сталого розвитку пов'язана із заповідною справою?	6	31
82.	Вкажіть основні нормативно-правові акти, що регламентують проведення наукових досліджень у галузі заповідної справи в Україні.	6	35
83.	Вкажіть передумови формування концепції екологічної мережі як інтегруючого заходу з охорони і збереження природних комплексів	6	60
84.	Розкрийте основні завдання створення екологічної мережі	6	61
85.	Вкажіть фактори, які впливають на функціональну і планувальну структуру екологічної мережі.	6	65
86.	Охарактеризуйте проблеми, які уповільнюють процес формування та ефективного функціонування екологічної мережі	6	67
87.	Вкажіть складові механізму забезпечення міжнародно-правової охорони заповідних територій.	6	63
88.	Розкрийте гостру необхідність постійного розвитку міжнародного співробітництва в галузі заповідної справи.	6	67
89.	Вкажіть основні нормативно-правові акти, які регулюють відносини в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.	6	66
90.	Вкажіть, які критерії беруться до уваги при встановленні режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду?	6	97
91.	Головне завдання гармонізації міжнародних екологічних відносин?	7	1
92.	Що є екологічними імперативами, які визначають нові норми і правила взаємодії держав?	7	1
93.	Назвіть форми міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля	7	2
94.	Назвіть міжнародні екологічні організації	7	3
95.	Основні напрями роботи ЮНЕП	7	4
96.	На яких принципах повинна здійснюватися екополітики держав Світу?	7	4
97.	Назвіть основні важливі документи міжнародних природоохоронних відносин	7	5

№	Питання	Джерело	Стор.
98.	Які основні завдання передбачає більшість міжнародних екологічних документів?	7	5
99.	Назвіть міждержавні угоди щодо співробітництва у галузі наукового забезпечення і освіти для збалансованого розвитку	7	6
100	Які директиви ЄС з охорони довкілля увійшло до Угоди Україна - ЄС?	7	7

5. ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Основна література:

1. Степаненко С.М., Владимірова О.Г. Стратегія сталого розвитку. Конспект лекцій. - Одеса, ОДЕКУ, 2019. 125 с.; URL: <http://library.odeku.edu.ua>.
2. Екологічне управління : підручник для студентів екол. спеціальностей. Київ: Либідь, 2004. 432 с. URL: tps://pidru4niki.com/1584072012542/ekologiya/ekologichne_upravlinnya
3. Економіка природокористування: підручник. URL: <http://repository.hdzva.edu.ua/pdf>
4. Лоева І.Д., Тимощук М.О., Грудєв П. Екологічний контроль : конспект лекцій. URL: <http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/.pdf>
5. Екологічне інспектування та екологічний контроль : навчально-методичний посібник. URL: <https://www.researchgate.net/publication/339933834>
6. Заповідна справа: навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. Харків: НУЦЗУ, 2013. 204 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream>.
7. Міжнародне право навколишнього середовища : підручник. URL: <https://netrefs.ru/pidruchnik.html>.

Додаткова

8. Сучасні тенденції екологічної політики України в контексті концепції сталого розвитку. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04\(31\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2016/2016_04(31)/16.pdf)
9. Кернична А.Є. Досвід зарубіжних країн щодо вдосконалення механізмів державного управління в екологічній сфері у контексті Євроінтеграції. Інвестиції: практика та досвід N 24/2013. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/36.pdf.
10. Пугач А., Марениченко В. Міжнародний досвід державного управління в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування. URL: <https://www.researchgate.net/journal/Pressing-Problems-of-Public-Administration-1684-8489>.
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#n14>.
12. Юрченко Л.І. Екологія: навч. посіб. МОН. Київ: Професіонал: Центр учбової літератури, 2009. 304 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/469192/7>.
13. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Вид. 2-ге, переробл. і доповн. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с. URL: http://ecos.kiev.ua/share/upload/Dopovid_nacionalna_paradygma_stalogo_rozvytku.pdf.
14. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>. Балашов А.М. Міжнародні чинники та проблеми екологізації державного управління в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток № 2, 2009. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=31>.

15. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 134 с. URL: <https://www.ecolabel.org.ua/images/page/2018-04-02-01.pdf>
16. Гетьман А. П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.
17. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / за ред. А. П. Гетьмана. Харків: Право, 2014.
18. Актуальні проблеми правового регулювання аграрних, земельних, екологічних та природоресурсних відносин в Україні: колективна монографія / відп. ред.: Т. Є. Харитонова, І. І. Каракаш. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 722 с.
19. Реймерс Н. Ф. Экология (теории, законы, правила принципы и гипотезы). Москва: Журнал «Россия Молодая», 1994. 367 с. URL: http://herba.msu.ru/shipunov/school/books/reymers1994_ekologiya.pdf.
20. Черняк Ю.И. Системный анализ в управлении экономикой. URL:<http://www.library.fa.ru/files/Chernyak.pdf>.
21. Социально-экономический потенциал устойчивого развития: Практикум / Под ред. проф. Л.Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). Суми: “Університетська книга”, 2007. 335 с.
22. Сталий розвиток: еколого-економічна оптимізація територіально-виробничих систем : Навчальний посібник / Караваєва Н.В., Карпан Р.В., Коцко Т.А та ін. Суми: Університетська книга, 2008. 384 с.